

УДК 340

DOI 10.31732/2708-339X-2023-10-109-120

ПРИНЦИПИ МЕДІАЦІЇ В ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ

Француз А. Й.,

*Герой України, Заслужений юрист України, доктор юридичних наук професор, завідувач
кафедри державно-правових дисциплін
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2861-1252>*

Марина Ю.Ю.,

*аспірант ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: marinayu@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6375-5118>*

PRINCIPLES OF MEDIATION IN CIVIL SOCIETY AND CHARACTERISTICS OF THEIR APPLICATION IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF UKRAINE

Frantsuz A.Yo.,

*Hero of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine
Doctor of Legal Sciences, Professor
Professor of Department of State and Legal Disciplines
«KROK» University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2861-1252>*

Maryna Yu.Yu.,

*PhD student of «KROK» University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: marinayu@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6375-5118>*

Анотація. В даній статті проведено аналіз принципів медіації та особливостей їх застосування в освітньому середовищі України. Дослідження ґрунтується на аналізі чинних нормативно-правових актів та їх порівнянні в різних країнах, а також на інформації, отриманій у результаті вивчення літератури, зокрема праць авторів як юридичних, так і інших суспільних наук, де медіація використовується як засіб домовленості: в психології, медицині, екології, а також використання інструментів та коментарів, характерних для вивчення права. Результати дослідження вказують на те, що окремі типи принципів медіації застосовуються в різних країнах з урахуванням особливостей національних правових систем. Незважаючи на це, такі принципи, як верховенство права, принцип рівності (рівності прав) сторін, принцип добровільності, конфіденційності та поведінки медіатора (незалежність і неупередженість, довіра і справедливість) застосовуються в більшості досліджуваних національних моделей медіації, отже, їх можна назвати фундаментальними. Можна сказати, що виявлено готовність освітнього середовища до впровадження медіації як інструменту

вирішення конфліктів в освітньому середовищі. В Україні Закон «Про медіацію» визначає загальні принципи медіації; однак проблема полягає в недостатньо чітких критеріях спорів, які не можна перекласти на медіацію. Крім того, принцип верховенства права слід визначити як один із основоположних принципів медіації.

Принципи медіації ефективні у багатьох сферах життя. Зокрема, у сімейно-побутовій сфері, освітньому середовищі, корпоративних та міжкорпоративних спорах, фінансовому та банківському середовищі, малому та середньому бізнесі, у міжнародному праві та міжкультурній комунікації.

В Україні інститути громадянського суспільства власними силами намагаються запровадити та популяризувати медіацію як альтернативний спосіб вирішення спорів. Проте системні проблеми доступу до правосуддя потребують пошуку інших шляхів вирішення конфліктних ситуацій. Медіація стає особливо актуальною в умовах пандемії коронавірусу COVID-19, повномасштабного вторгнення росії на територію України, окупацію деяких областей України, коли доступ до судової системи обмежений.

Ключові слова: медіація, правова система, альтернативне вирішення спорів, спір, конфіденційність і добровільність, освітнє середовище, інститути громадянського суспільства.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 15.

Abstract. This article analyzes the principles of mediation and the features of its application in the educational environment of Ukraine. The study is based on the analysis of current regulations and their comparison in different countries, as well as on information obtained from the study of literature, in particular the works of authors from the legal sciences and other social sciences, where mediation is used as a means of agreement: in psychology, medicine, ecology, as well as the use of tools and comments specific to the study of law. The results of the study indicate that certain types of mediation principles are applied in different countries, taking into account the characteristics of law national systems. Despite this, principles such as the rule of law, the principle of equality (equal rights) of the parties, the principle of voluntariness, confidentiality, and mediator behavior (independence and impartiality, trust and justice) are applied in most of the studied models. National mediation systems, therefore, can be called fundamental. It can be said that the availability of the educational environment to introduce mediation as a conflict resolution tool in the educational environment has been discovered. In Ukraine, the draft law "On Mediation" defines the general principles of mediation; however, the problem lies in insufficiently clear criteria for disputes, which cannot be translated into mediation. Furthermore, the principle of the rule of law must be defined as one of the fundamental principles of mediation.

In Ukraine, civil society institutions themselves are trying to introduce and popularize mediation as an alternative dispute-resolution method. However, systemic problems with access to justice require finding other ways to resolve conflict situations. Mediation becomes especially relevant in the context of the COVID-19 coronavirus pandemic, the large-scale invasion of the territory of Ukraine by Russia, and the occupation of some regions of Ukraine, when access to the judicial system is limited.

Keywords: mediation, legal system, alternative dispute resolution, dispute, privacy and voluntariness, educational environment, civil society institutions.

Formulas: 0, fig.: 0, tab.: 0, ref.: 15.

Постановка проблеми.

Розвиток взаємовідносин у багатьох сферах людського життя нерідко призводить до колізій, у тому числі приватноправових. У пострадянських країнах прийнято звертатися до суду чи іншого компетентного органу для вирішення будь-якого конфлікту. Водночас одним із показників розвинутого громадянського суспільства є намагання членів суспільства вирішувати конфліктні ситуації шляхом переговорів, без звернення до держави та її інституцій. Зокрема у багатьох країнах склалися окремі інститути саморегуляції громадянського суспільства, які

спрямовані на вирішення конфліктів (спорів) на основі взаємної довіри та добровільності. Такі способи врегулювання спорів здійснюються без звернення до юрисдикційних органів, реалізуються позасудовим шляхом і, як правило, без дотримання формальної процедури та не підкріплюються примусом. Тому вони розглядаються як альтернатива формальному правосуддю і називаються альтернативним вирішенням спорів (АРС), одним з яких є медіація.

Альтернативне вирішення спорів – це набір практик і методів, спрямованих на надання дозволу щодо позасудового вирішення спорів.

Зазвичай вважається, що він охоплює медіацію, арбітраж та різні «гібридні» процеси, за допомогою яких медіатор сприяє вирішенню судових спорів без офіційного рішення. Водночас медіація, як і інші способи альтернативного вирішення спорів, не замінюють правосуддя, але їх поява свідчить про те, що громадянське суспільство вже не може задовільнитися лише судовим способом вирішення спорів та потребує інших шляхів вирішення проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням медіації в Україні займалися такі науковці: І. Любченко, Т. Цувіна, З. Красиловська, О.М. Матвійчук, Н. Мазаракі, О.С. Можайкіна, Д.В. Макаренко та ін.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Стаття присвячена комплексному науково-теоретичному аналізу розвитку альтернативних методів вирішення спорів в Україні та можливості примирення сторін спору шляхом досягнення взаємоприйняттого рішення за допомогою медіатора, а також є необхідність пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавства у зазначеній сфері, створення науково обґрунтованої концепції його подальшого розвитку. Необхідно визначити сучасні тенденції та подальші кроки розвитку медіації в українській правовій системі.

Таким чином, метою статті є аналіз принципів медіації та особливостей їх застосування в освітньому середовищі України.

Виклад основних положень. Серед основних принципів права взагалі та медіації зокрема необхідно виділити принцип верховенства права, який пронизує всі суспільні відносини і є наріжним каменем верховенства права. Верховенство права в даному випадку – це підпорядкування всіх рішень та дій осіб, які беруть участь у медіації, максимально ефективному вирішенню конфлікту щодо дотримання прав та свобод людини. Медіація як

спосіб альтернативного вирішення спорів за допомогою механізмів саморегулювання сприяє відновленню справедливості та реалізації права на суд, які є частиною верховенства права. Завдання забезпечення принципу верховенства права має включати доступ як до судових, так і до позасудових методів вирішення спорів, зокрема доступу до процедури медіації.

Однак визначати медіацію як основоположний принцип законності, як це робить С. Йосипенко, неправильно з огляду на те, що закон не є основним джерелом регулювання відносин у сфері медіації [2].

У зв'язку з принципом верховенства права вчені виділяють принцип доступності, як такий, що вказує на обов'язок держави забезпечувати доступ до альтернативного вирішення спорів, включаючи медіацію та сприяти його реалізації.

Саме доступність медіації є аргументом на користь її використання для вирішення конфліктів у освітньому середовищі. Молоді люди загалом скептично ставляться до можливості вирішення конфліктів у освітньому середовищі шляхом звернення до суду чи адміністрації освітнього закладу. З іншого боку, вони позитивно реагують на пропозицію щодо використання медіації.

Ще одним основним принципом медіації є принцип рівності сторін (рівності прав), який проявляється у рівності прав учасників медіації як у процедурі доступу, так і у процедурі медіації.

На відміну від принципу процесуальної рівності сторін, що існує в цивільному судочинстві, коли сторони мають рівні, але не однакові права в ході судового розгляду, у медіації немає позивачів, відповідачів, третіх осіб тощо, а отже, всі учасники мають не просто рівні, а однакові права у ході процедури медіації [3].

Справді, встановлення справжніх обставин справи, зв'язку поведінки сторін із законом та інші подібні процедури, які є необхідними складовими судового розгляду, не є метою медіації. Тому рівність сторін правильніше трактувати як можливість отримати рівний доступ до всіх процедур медіації, маючи при цьому однакові права та свободи.

О.С. Можайкіна зазначає, що принцип рівності сторін корелює із принципом автономії (свободи) сторін або принципом особистої відповідальності. Цей принцип розкривається через можливість (право) сторін діяти на власний розсуд на всіх етапах медіації, і навіть під час виборів медіатора [6].

На думку Я. Любченка, ця свобода включає право вибору будь-якого способу вирішення спору, компетентної третьої сторони, застосовного права, правил, за якими відбуватиметься процес, а також мови та місця спору. Цей принцип також включає заяву про те, що до сторін не можуть бути застосовані жодні додаткові санкції, крім тих, що передбачені сторонами [4].

Різні підходи національних моделей медіації (судової, позасудової) відображені у принципах медіації.

У більшості країн посередництво є добровільним. Так, у Стандартах медіації Республіки Польща від 26 червня 2006 р. 1 стандарт вказує на те, що медіатор забезпечує добровільну участь у медіації, 2 та 3 стандарти – на нейтральність та неупередженість медіатора, 4 вказує на конфіденційність, а 5 – вказує на те, що медіатор достовірно інформує сторони про характер та перебіг медіації.

Однак національні моделі медіації можуть передбачати обов'язкову медіацію, при цьому сторони мають право звернутися до судді лише в тому випадку, якщо спроба медіації виявилася невдалою.

Цей вид медіації регулюється законодавством багатьох зарубіжних країн. Наприклад, в Італії законодавчим декретом № 28 від 4 березня 2010 р. введено в дію ст. 60 Закону № 69 від 18 червня 2009 року у сфері медіації, спрямованої на примирення цивільних та комерційних спорів. Метою медіації було насамперед скоротити приплив нових справ до судової системи країни, надавши громадянам більш простий, швидкий та дешевий інструмент вирішення спорів.

Держави – члени ЄС використовують такі моделі посередництва, як добровільне посередництво, за якого сторони спору залучають посередника для полегшення врегулювання спору, який вони не можуть вирішити самостійно; добровільне посередництво зі стимулами та санкціями за ухилення від посередництва; обов'язкові сесії медіації до суду, що передбачають зустріч сторін з професійним медіатором (безкоштовно або за помірну плату) для визначення можливості вирішення спору за допомогою медіації, а також обов'язкову медіацію, в якій сторони повинні взяти участь та сплатити повну процедуру медіації як попередню умову для звернення до суду [5].

Принцип добровільності медіації розкривається через окремі елементи. Добровільність передусім передбачає добровільне звернення до медіації, оскільки особа має право на медіацію. Далі принцип добровільності передбачає добровільний вибір методу (способу медіації) – медіація, арбітраж, консультація, призначення експерта і т.д. Добровільність включає також можливість відмовитися від медіації та звернення до суду.

Подальший розвиток медіативних відносин передбачає допомогу на стадії розробки медіаційної угоди, угоди про врегулювання спору, а також добровільне виконання рішень на

основі медіації (всупереч принципу обов'язковості судових рішень). Добровільне виконання рішення за результатами медіації не виключає подальшого оскарження в суді. Однак сторони більш відповідально підходять до тих рішень, з прийняттям яких (і розвитком їх змісту) вони безпосередньо пов'язані. До змісту цього принципу входить також право сторін приймати будь-які рішення щодо вирішення конфлікту лише за взаємною згодою.

Згідно з Директивою 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах», добровільна медіація передбачає, що сторони самі несуть відповідальність за процес і можуть організувати його на власний розсуд чи припинити його у будь-який час. Однак суд повинен мати змогу через національне законодавство обмежити процес медіації у часі. Крім того, суди повинні мати можливість звертати увагу сторін на можливість медіації, якщо це є доречним рішенням.

Таким чином, принцип добровільної медіації передбачає можливість сторін вдатися до медіації на свій розсуд (і діяти на свій розсуд у її процесі), не виключаючи можливості держави стимулювати сторони до примирення, але при цьому мати відповідні обмеження.

Закон Німеччини про медіацію від 21 липня 2012 року, який визначає медіацію, вказує, що це конфіденційний процес. Принцип конфіденційності згадується у всіх національних та міжнародних актах про медіацію, що дає підстави стверджувати про єдність думок вчених щодо принципів конфіденційності.

Принцип конфіденційності надзвичайно важливий у процесі медіації в медицині, освіті та сімейній медіації. В освітніх установах недотримання конфіденційності призведе до психологічних, соціальних

та інших проблем для учнів та студентів, що іноді веде до непоправних втрат, а для викладачів та вчителів може призвести до неможливості продовжити свою кар'єру.

Як вказує К. Амїрталінгам, надзвичайно важливо, щоб усе, що відбувається під час медіації, залишалось конфіденційним; в іншому випадку буде складно провести повноцінну та відверту дискусію, оскільки сторони турбуватимуться про те, що вони скажуть, може бути використане в суді, якщо посередництво зазнає невдачі [9, с. 683].

Е. Дісон, відомий дослідник медіації, підкреслює, що «конфіденційність сприяє спілкуванню між сторонами та медіатором. Вона може зробити угоду можливою, навіть якщо її неможливо досягти під час звичайних переговорів» [13, с. 80].

Сутність принципу конфіденційності розкривається через окремі аспекти. Як правило, конфіденційність передбачає неможливість розкриття інформації третім особам. Медіація (посередництво) здійснюється без втручання будь-яких третіх осіб, а окремі способи вирішення спорів не допускають участі будь-якої третьої сторони, крім сторін конфлікту, зокрема медіатора. Якщо суперечка вирішується без участі посередника, сторони діють самостійно для вирішення спору, у тому числі шляхом переговорів, у зв'язку з чим інформація в цьому процесі не відома особам, іншим, ніж сторони конфлікту. Сторони не фіксують переговорний процес, у зв'язку з чим отримана таким чином інформація залишається конфіденційною.

Проте, у присутності посередника він сприймає інформацію, але зобов'язується забезпечити її конфіденційність. У деяких випадках конфіденційність передбачає

неможливість розкриття інформації іншій стороні процедури медіації. Дослідники вказують на можливість проведення посередником окремих зустрічей, у ході яких кожна зі сторін конфлікту може розкрити посереднику інформацію, яку вона не бажає відкривати іншій стороні. Питання про те, чи медіатор повинен розголошувати інформацію, отриману з іншого боку у процесі медіації, має бути врегульовано у медіативній угоді.

Важливо, що розкриття інформації є можливістю, а не обов'язком посередника, який (за відсутності прямої заборони на розкриття) самостійно приймає рішення про обсяг та зміст інформації, яку він розкриває іншій стороні. Тут проявляється принцип незалежності медіатора, який самостійно з метою вирішення спору розголошує чи не розголошує отриману від сторін інформацію.

І тут слід говорити про існування презумпції конфіденційності. Інформація про медіацію є конфіденційною, якщо учасники медіації не домовилися про інше. Існування такої презумпції забезпечується у вигляді відповідних механізмів. Одним із таких механізмів є визначення у національному законодавстві неможливості допиту сторін та медіатора про обставини, що стали їм відомими під час медіації (конфіденційність від суду). А також неможливість повідомити інформацію, отриману під час медіації, будь-якій іншій особі чи органу влади.

З приводу змісту інформації, яка є конфіденційною, О.С. Можайкіна ділить її на процесуальну (інформація про участь у процесі) та змістовну (інформація, що стала відомою у ході переговорів) [6, с. 55]. Інші вчені також виділяють принцип неформальності, оскільки при медіації сторони шукають шляхи вирішення спору [5].

На думку деяких дослідників, для медіації важливим є збереження

наступних партнерських відносин, оскільки принципом медіації вони визначають задоволення взаємних інтересів та збереження наступних партнерських відносин.

Медіація у спорах про екологічні збитки стикається з проблемою, яка полягає в тому, що медіація є сприятливим вирішенням ситуації, коли, як і в багатьох суперечках про забруднення навколишнього середовища, «забруднювач та його жертви розташовані поруч один з одним і залишаться на місці та підтримуватимуть постійні стосунки після вирішення їхньої суперечки» [14].

Принцип незалежності та неупередженості медіатора означає, що нейтральність медіатора повинна дотримуватися під час процедури медіації. Це дозволяє медіації виконувати свої функції та забезпечує її ефективність. Медіатор виступає посередником, незалежного від будь-якої зі сторін і будь-яких органів державної влади. Неупередженість медіатора виявляється в тому, що він повинен діяти на користь всіх учасників процедури, ставитися до сторін однаково об'єктивно, не допускати проявів лідера стосовно окремих осіб. Якщо в учасників виникають сумніви щодо неупередженості посередника, вони мають право зупинити процес медіації [11].

Європейський кодекс поведінки медіаторів також вказує на необхідність поваги до принципу справедливості. Рекомендація Комісії 2001/310/ЕС від 4 квітня 2001 р. «Про принципи роботи позасудових органів, що беруть участь у вирішенні споживчих спорів», свідчить, що такі органи повинні, як зазначає О. Біар, «підтверджувати дотримання з кількома обов'язковими критеріями якості, які, серед іншого, показують їхню незалежність, неупередженість, справедливість і досвід» [10, с. 110].

Ухвалення спеціального закону про медіацію необхідне було також для

реалізації Конвенції ООН про міжнародні мирові угоди, що виникають у результаті медіації (Сінгапурська конвенція про медіацію), підписаної Міністром юстиції України 7 серпня 2019 року (2019).

Тому в 2021 році а саме 16 листопада Верховною Радою був прийнятий Закон України «Про медіацію» [1].

У законі закріплено на законодавчому рівні можливість проведення процедури медіації, яка полягатиме в добровільному виїзді, позасудове вирішення конфлікту (спору) шляхом переговорів між його сторонами за допомогою посередника. Законом визначається: статус медіатора; права та обов'язки медіатора та сторін медіації; вимоги до медіативної угоди та до угоди про врегулювання конфлікту (спору) за результатами медіації та ін.

Пропонується здійснювати медіацію на добровільній основі, що є найпоширенішою практикою. Г. Оренчук вважає неприйнятними в українських умовах будь-які обмеження добровільної медіації: «у законодавстві деяких країн може бути обмеження принципу добровільної медіації, що обмежує доступ до правосуддя» [7, с. 179].

Незважаючи на поширену практику запровадження обов'язкової медіації у різних формах та обсягах у різних країнах, таке рішення буде для України передчасним, хоча б тому, що інфраструктура медіації до цього свідомо не готова. При цьому обов'язок медіації у чітко визначених спорах з відповідним наданням кваліфікованих медіаторів можливий, наприклад, у трудових спорах в органах державної влади та місцевого самоврядування, у сімейних спорах у службах захисту дітей. При цьому питання добровільності та інших принципів медіації має залишатись предметом обговорення в українській науці [5].

Проблема, однак, полягає у відсутності чітких критеріїв розгляду спорів, які не можуть бути передані на медіацію, що може призвести до проблем у реалізації закону. Вчені також називають проблемою відсутність механізму виконання умов договору за результатами медіації та пропонують передбачити це у законі [15].

Ще одним основним принципом медіації у законопроекті є принцип конфіденційності. Передбачається, що вся інформація, пов'язана з медіацією, включаючи факт медіації, а також інформацію, отриману в ході медіації, а також зміст угоди за результатами медіації, є конфіденційною.

Принципи медіації ефективні у багатьох сферах життя. Зокрема, у сімейно-побутовій сфері, освітньому середовищі, корпоративних та міжкорпоративних спорах, фінансовому та банківському середовищі, малому та середньому бізнесі, у міжнародному праві та міжкультурній комунікації.

Проте Дж. Бартон, виходячи з моделі А. Маслоу, припустив, що ключем до розуміння причин конфлікту може бути аналіз реальних базових потреб особистості [12]. На думку автора, незадоволені потреби особистості зводять нанівець соціальну стабільність її поведінки, що унеможлиблює вирішення спору.

У процесі медіації, виходячи з концепції Бертона, необхідно організувати взаємодію таким чином, щоб була узгодженість вимог та реакцій усіх учасників процесу, щоб була справедливість стосовно кожної сторони, щоб існував сенс раціональності в тому, що відбувається. Важливо, щоб вимоги сторін були осмисленими та не суперечливими, інакше вони сприймаються як ірраціональні, що зрештою призводить до відчуття втрати контролю над ситуацією, недовіри до опонента та самого посередника.

Освітнє середовище є місцем виникнення конфліктів між представниками різних вікових та соціальних груп, причому багато факторів посилюють роздратування та виникнення агресії, у тому числі насиченість навчальної програми, конкуренція вчителів тощо. Сучасна система української освіти отримує все нові та нові завдання щодо подолання соціально-педагогічної проблеми.

Для вирішення конфліктних ситуацій між різними суб'єктами навчального процесу необхідно застосовувати принципи медіації. Проте ситуацію посилює низький рівень знань методів та прийомів вирішення конфліктів у школах та вищих навчальних закладів. Зазвичай «основними способами впливу на конфліктних учнів і студентів із боку вихователів-педагогів є: умовляння, загроза покарання, пошук винного, формальне вирішення конфлікту» [8, с. 61].

Неефективно вирішувати конфліктні ситуації авторитарними методами, що принижують гідність учнів та студентів та спрямовані проти них. Причини суперечок можуть бути зовсім різними, а способи вирішення одні й ті ж самі. Вчителі та адміністрація школи не відіграють істотної ролі у вирішенні конфліктів. На нашу думку, необхідно виділити окремий орган (особу), який міг би ефективно вирішувати конфлікти між учасниками освітнього процесу.

У педагогічному середовищі суперечки виникають рідше, але способи їх вирішення є малоефективними. Зокрема конфлікти між вчителями регулюються самими сторонами. Адміністрація шкіл у більшості випадків не втручається у вирішення спорів, а робота профспілок є неефективною. Необхідно виділити окремий орган (людину), який був би незацікавлений та справедливий у вирішенні конфліктів.

Незважаючи на те, що конфлікти в освітньому середовищі відбуваються щотижня, рідше щомісяця, прагнення нового інструменту вирішення суперечок залишається незмінним. Існує необхідність залучення незалежного органу або людини, яка могла б безпосередньо врегулювати непорозуміння.

Таким чином, конфлікти в установах загальної середньої освіти трапляються досить часто. Причому причини непорозуміння унікальні та індивідуальні у кожному випадку. Неможливо виробити загальний підхід до вирішення проблемних ситуацій. Лише індивідуальний та незалежний підхід дозволяє правильно вирішити конфлікти.

У вищих навчальних закладах конфлікти виникають переважно щомісяця. Студенти здебільшого вирішують конфлікти самостійно, інколи ж і за допомогою органу студентського самоврядування. Проте студентам необхідне надання органам студентського самоврядування повноважень щодо вирішення спорів між студентами.

Конфлікти у педагогічному середовищі, навпаки, регулюються за допомогою самих учасників. Незважаючи на те, що суперечки виникають нечасто, викладачам також необхідно створити орган або наділити вже існуючий орган повноваженнями для повного та неупередженого вирішення непорозумінь.

Щодо непорозуміння між студентами та викладачами вони виникають досить часто, але, як і в загальноосвітніх установах, подібні конфлікти вирішуються їхніми учасниками. Варто створити орган, який зможе правильно вирішити проблемну ситуацію.

Медіація могла б стати самостійним інструментом, який допомагає вирішувати конфлікти в освітньому середовищі. Посередницька діяльність у освітньому середовищі

вимагає: самостійного усвідомлення природи протиріч між суб'єктами; розвиток особистісного конструктивного ставлення до студентських конфліктів; оволодіння навичками неконфліктного спілкування у складних життєвих ситуаціях; наявність навичок управління конфліктами; здатність конструктивно керувати протиріччями та конфліктами; вміння аналізувати виникаючі проблемні ситуації.

В освітньому середовищі такі принципи медіації як добровільність і примус не є ефективними у роботі з молоддю, на перший план виходить конфіденційність, з раніше проаналізованих причин. Як показує дослідження, незалежність та неупередженість медіатора також є важливими факторами при виборі медіації як засобу вирішення конфлікту в освітньому середовищі.

У більшості випадків для вирішення конфліктів між учасниками освітнього процесу використовуються посередники, які є представниками інститутів громадянського суспільства та не довіряють державі.

Таким чином, враховуючи результати цього дослідження, такі принципи медіації як конфіденційність, неупередженість та добровільність, також повинні застосовуватися в освітньому середовищі. Впровадження базових навичок та інструментів медіації в освітніх закладах створить сприятливу правову основу для медіаторів у майбутньому.

Висновки. По мірі просування вперед альтернативні способи вирішення спорів дедалі частіше отримують законодавчу підтримку у різних частинах світу. Принципи є основою медіації, дотримання яких сприяє вирішенню конфлікту найефективнішим способом і тому потребує регулювання на рівні закону, зокрема і в Україні. У більшості країн, де ухвалено спеціальне законодавство у

сфері медіації, воно визначає принципи медіації як мінімальну гарантію прав та інтересів учасників медіації. Принципи визначають загальні ідеї, в основі яких здійснюється медіація, і можуть бути використані учасниками медіації самостійно для визначення правил поведінки.

Оскільки медіація є відносно новим інститутом, вона за аналогією використовує принципи інших правових інститутів, адаптуючи їх до своїх потреб. Принцип верховенства закону як основоположний принцип медіації слід визначати як упорядкування всіх рішень та дій осіб, пов'язаних із медіаційною сферою, з метою найбільш ефективного запобігання конфліктам з дотриманням прав та свобод людини. У процесі медіації переважає принцип рівності (рівноправності) сторін.

Такий основний принцип як конфіденційність медіації розкривається через неможливість розкриття інформації третім особам та неможливість розкриття інформації іншій стороні процедури медіації, що передбачає наявність презумпції конфіденційності. Зрештою, принципи поведінки медіатора (незалежність та неупередженість, довіра та справедливість, компетентність) визначають принципи його діяльності.

Медіація може бути ефективним інструментом вирішення конфліктів в освітньому середовищі, оскільки сприймається учнями, студентами та викладачами як неупереджений та незалежний орган чи людина, яка допоможе досягти компромісу. Всі перелічені вище принципи медіації використовуються для запобігання конфліктам в освітньому середовищі, але найважливішими є принципи доброї волі, конфіденційності та незалежності. Залучення представників інститутів громадянського суспільства є ефективним для реалізації медіації в освітньому середовищі.

Література:

1. Про медіацію: Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2022, № 7, ст. 51). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20> (дата звернення: 26.06.2023)
2. Йосипенко С. Т. Принципи медіації у приватно-правових відносинах. *Науковий вісник УжНУ*. Серія ПРАВО. 2015. 35(1). С. 130-133.
3. Красиловська З. Становлення інституту медіації в системі публічного управління: теоретико-правовий аспект. Національна академія державного управління при Президентові України. 2017. 20 с.
4. Любченко І.П. Альтернативні способи вирішення правових спорів: теоретико-правовий аспект. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. 2018. С. 131.
5. Мазаракі Н.І. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні. Докторська дисертація, Інститут законодавства Верховної Ради України Інститут законодавства Верховної Ради України. 2019. URL: <http://instzak.rada.gov.ua/uploads/documents/31793.pdf> (дата звернення: 29.09.2023).
6. Можайкіна О.С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. *Актуальні проблеми вітчизняного правознавства*. 2017. 5. С. 55-58.
7. Оренчук Г. О. Добровільність та конфіденційність як основоположні принципи медіації. *Наше право*. 2014. 10, 177-183.
8. Єнін М. Н., Макаренко Д. В., Северінчик О. П. Медіація в освітньому просторі закладів вищої освіти: у пошуках моделі та способів організації. *ВІСНИК НТУУ "КПІ". Політологія. соціологія. Право*. 2019. 3(43). С. 59-64.
9. Amirthalingam K. Medical Dispute Resolution, Patient Safety, and Physician-Patient Relationships, *Singapore Medical Journal*. 2017, 58(12), с. 681-684.
10. Biard A. Impact of Directive 2013/11/EU on Consumer ADR Quality: Evidence from France and the UK. *J Consum Policy*. 2019, 42, 109-147, URL : <https://doi.org/10.1007/s10603-018-9394-z> (дата звернення: 26.09.2023).
11. Brian A.L. Understanding and Application of Alternative Dispute Resolution Methods in Contemporary Medical Conflicts. *Journal of Legal Medicine*. 1998, 19(3), 397-430, URL : <https://doi.org/10.1080/01947649809511069> (дата звернення: 06.10.2023).
12. Burton J. Conflict: Resolution and Prevention. St. Martin's Press. 1990. 295 с.
13. Deason E.E. The Quest for Uniformity in Mediation Confidentiality: Foolish Consistency or Crucial Predictability? *SSRN Electronic Journal*. 2001. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.289402> (дата звернення: 01.10.2023).
14. Hall M. Exploring the cultural dimensions of environmental victimisation. *Palgrave Commun* 3. 2017. URL: <https://doi.org/10.1057/palcomms.2017.76> (дата звернення: 15.09.2023).
15. Melenko O. Mediation as an Alternative Form of Dispute Resolution: Comparative Legal Analysis. *European journal of law and public administration*. (2020). 7(2), 46-63. URL: <https://doi.org/10.18662/eljpa/7.2/126> (дата звернення: 03.10.2023).

References:

1. On mediation: Law of Ukraine (Vidomosti Verkhovna Rada (VVR), 2022, No. 7, Article 51) Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20> (Accessed 26 June 2023).
2. Yosypenko S. T. Principles of mediation in private and law relations. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. LAW series*, 2015. 35(1), 130-133.
3. Krasylivska Z. Establishment of the institute of mediation in the system of public administration: theoretical and legal aspects. *National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*. 2017. 20 p.
4. Liubchenko Y. P. Alternative methods of legal disputes resolution: theoretical and legal aspects. *Yaroslav Mudryi National Law University*. 2018. P. 131.
5. Mazaraki N. A. Theoretical and legal principles of media protection in Ukraine. Doctoral dissertation, Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine Institute of Legislation of the Supreme Council of Ukraine. Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2019. Available at: <http://instzak.rada.gov.ua/uploads/documents/31793.pdf> (Accessed 29 September 2023).
6. Mozhaikina O. S. The concept and content of the basic mediation principles in civil law relations. *Actual problems of domestic jurisprudence*, 2017. 5, 55-58.
7. Orenchuk H. O. Voluntariness and confidentiality as fundamental mediation principles. *Nashe pravo*, 2014. 10, 177-183.
8. Yenin M. N., Makarenko, D. V. Severinchik, O. P. Mediation in the educational space of higher education institutions: in search of a model and ways of organisation. *VISNYK NTUU "KPI". Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 2019 3(43), 59-64.

9. Amirthalingam K. Medical Dispute Resolution, Patient Safety, and Physician-Patient Relationships, Singapore Medical Journal. 2017, 58(12), c. 681-684.
10. Biard A. Impact of Directive 2013/11/EU on Consumer ADR Quality: Evidence from France and the UK. J Consum Policy. 2019, 42, 109–147 Available at: <https://doi.org/10.1007/s10603-018-9394-z> (Accessed 26 September 2023).
11. Brian A.L. Understanding and Application of Alternative Dispute Resolution Methods in Contemporary Medical Conflicts. Journal of Legal Medicine. 1998, 19(3), 397-430. Available at: <https://doi.org/10.1080/01947649809511069> (Accessed 06 October 2023)
12. Burton J. Conflict: Resolution and Prevention. St. Martin's Press. 1990. 295 p.
13. Deason E.E. The Quest for Uniformity in Mediation Confidentiality: Foolish Consistency or Crucial Predictability? SSRN Electronic Journal. 2001. Available at: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.289402> (Accessed 01 October 2023).
14. Hall M. Exploring the cultural dimensions of environmental victimisation. Palgrave Commun 3. 2017. Available at: <https://doi.org/10.1057/palcomms.2017.76> (Accessed 15 September 2023).
15. Melenko O. Mediation as an Alternative Form of Dispute Resolution: Comparative Legal Analysis. European journal of law and public administration. (2020). 7(2). 46-63. Available at: <https://doi.org/10.18662/eljpa/7.2/126> (Accessed 03 October 2023)

Стаття надійшла до друку 10.10.2023